

ÇOK DUYULU (MULTİSENSORY) YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

Burhan AKPINAR^{1*}, Kamil AYDIN²

¹Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, 23119, ELAZIĞ

²Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 23119, ELAZIĞ

Özet

Bu çalışmada yabancı dil öğretimi duyu organları bağlamında ele alınmıştır. Tarama modelindeki çalışmada, görsel-işitsel odaklı geleneksel öğretim yaklaşımlara alternatif olarak çok duyulu (multisensory) öğretim stratejisi ve öğrenme ortamlarının kullanılmasının önemi vurgulanmıştır. Beş duyuya hitap ederek daha anlamlı ve bütünsel öğrenmeyi sağlayan bu strateji, öğrenci odaklı ve farklılıklara duyarlı çağdaş öğrenme kuramlarına uygundur. Çalışmada ayrıca, çok duyulu öğrenme ortamlarının nitelikleri, çoklu sunum ilkeleri ve çok duyulu öğretim materyallerinin özellikleri ile bununla ilgili öğretmen rolleri irdelenmiştir. Çalışma sonunda, çok duyulu öğretim stratejileri ve ortamlarının Türkiye’de genelde başarısız sonuçlar alınan yabancı dil öğretimine yeni açınımlar sağlama potansiyeline sahip olduğu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çok duyulu öğretim stratejileri, Çok duyulu öğretim ortamları, Çoklu öğretim materyalleri, Çok kanallı yabancı dil öğretimi

MULTISENSORY FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Abstract

In this study foreign language teaching (FLT) is taken in the context of the senses. In the study, which is in the survey model, the importance of using multisensory teaching methods and learning environments as alternatives to conventional audio-visual focused teaching methods is stated. This approach which provides a more meaningful and holistic learning is suitable to the contemporary learning paradigms that is student-centered and sensitive to individual differences. In the study, the qualities of multisensory learning environments, multi-presentational principles, the qualities of multisensory teaching materials and the roles of the teachers about this are studied. At the end of the study, the potential of multisensory teaching strategies and environments in presenting new ways in language teaching in Turkey where unsuccessful results have been taken in FLT have been evaluated.

Key Words: Multisensory teaching strategies, multisensory teaching environments, various teaching materials, multi-channelled foreign language teaching

---

* E-posta: bakpinar@firat.edu.tr

1. Giriş

Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) yolunda önemli ilerlemeler kaydetmesi, giderek daha fazla dışa açılan ekonomik ve sosyal yapı, Amerika Birleşik Devletlerinin (ABD) bilim ve teknolojiadaki konumunun da etkisiyle, İngilizce başta olmak üzere yabancı dil öğretimi (YDÖ) her zamankinden daha fazla önem kazanmıştır. Küreselleşme süreci de, yabancı dili bir iletişim aracı olarak ön plana çıkarmıştır. Günümüz Türkiye'sinde yabancı dil bilme, "çağdaş olmanın temel şartlarından biri ve Batı dünyasına açılmak için gerekli bir anahtar olmuştur" [1].

Ancak bu önemine rağmen, Türkiye'de YDÖ, tatmin edici olmaktan çok uzaktır. Tarcan [2], bu sorunu şöyle dile getirmektedir:

"Türkiye'de, Cumhuriyetten bu yana bütün öğretim kademelerindeki yabancı dil programlarından alınan sonuçlara bakılırsa, yabancı dil öğretiminde önemli sorunların bulunduğu kuşku götürmez. Okullarımızda yükseköğretimle birlikte 10 yıl boyunca yaklaşık 700-800 saat yabancı dil dersleri görülmektedir. Sonuçta, bunca yıl ve emeğe karşılık kazanılan çok az yabancı dil bilgisi".

Neden anadilimizi öğrendiğimiz gibi yabancı dili/dilleri etkili şekilde öğrenemiyoruz? Dil öğretiminde "başarı, büyük oranda temel alınan yöntemlere bağlı" [3], olduğundan, sorun, öğretim stratejileriyle ilgili görünmektedir. Konu, duyarlar bağlamında ele alındığında, anadilimizi bütün duyarlarımızı kullanarak çevremizle bütünleşik bir şekilde etkileşime girip, görerek, duyarak, koklayarak, dokunarak ve tat alarak öğrendiğimizi görürüz. Oysa YDÖ'nde okullar, bu doğal öğrenme mekanizmasını görmezden gelip, sadece görme-işitme duyarlarına odaklanmaktadır. Beyine iletilen mesajların bütünleşik yapısını parçalı hale getiren bu strateji, beynin anlamlandırma ve yapılandırma sürecini olumsuz etkilemektedir. Nitekim görme-işitme duyarlarına odaklı bu geleneksel YDÖ yöntemleri "beynin sadece sol lopunu uyarmakta, sağ lop fonksiyonlarını işlevsizleştirmektedir" [4]. Bu durum, beynin öğrenme kapasitesini sınırlamaktadır.

Türkiye'deki mevcut görsel-işitsel YDÖ stratejileri büyük oranda Pozitivist ve Modernist karakterli Davranışçı eğitim yaklaşımına dayanmaktadır. Pozitivist karakterli Batı kültürünün temel taşlarından olan "Aristo, Darwin, Freud, Arnheim, Condillac ve Kant gibi düşünürler, görme ve işitmeyi "üst" duyu; diğer duyarları ise "alt" duyarlar" olarak kabul etmişlerdir [5]. Bu görüşler, daha sonra fotoğraf, sinema ve TV gibi görsel teknolojiler tarafından da desteklenerek kökleşmiş ve kültür halini almıştır. Howes [5], bu durumu, "gerçeği anlamlandırmada görmenin diğer duyarların rollerini gasp etmesi" olarak ifade etmektedir. Ayrıca görsel-işitsel eğitim materyalleri üreten ticari firmaların da bu süreçteki katkısı büyüktür. Bütün bunlar, Davranışçı yaklaşımın eğitimde neden görsel-işitsel duyarları ön plana çıkardığı açıklar niteliktedir. Bu durum, YDÖ'ndeki başarısızlığın da önemli nedenleri arasında sayılabilir. Bu konuda Tarcan [2] şunları söylemektedir:

"YDÖ'nde uzun yıllardır kullanılan görsel-işitsel (audio-visuel) yöntemler bu varsayıma dayalıdır. Ancak, geçen süre içinde görme ve işitmeyi odak alan görsel-işitsel yöntemler ihtiyaçlara tam olarak cevap verememiştir. Bugün dünyada yaklaşık kırk YDÖ yöntemi vardır. İlginç olan, bu yöntemlerin ortak özelliğinin hepsinin de aynı duyu organlarına yönelik olmasıdır. İstisnasız hepsi kulağa ve göze hitap eder. Aralarındaki temel ayrımlar, bu organlara yönelik egzersizlerin yoğunluğunun, sırasının ve kullanma şekliindeki farklılıklardır. Hatta geleneksel yöntemlerde uzun süre boyunca gözden başka hiçbir duyu organı kullanılmamıştır".

YDÖ'nde salt görsel-işitsel stratejilerin bütün bireylere dayatılması sonucu, öğrenenlerin farklı duyarlara dayalı öğrenme stilini hiçe saymak demektir. Bu durum, başta Çoklu Zekâ Kuramı (ÇZK) ve Beyin Temelli Öğrenme gibi çağdaş zeka ve öğrenme kuramları ile çelişmektedir. Ayrıca bu dayatma, öğrenenlerin "diğer duyarlarına zarar verme potansiyeli de taşımaktadır" [6]. Bireyin öğrenme stiline dayatmalarla değiştirilmeye çalışılması doğru bir yaklaşım değildir [7]. Dolayısıyla YDÖ'nde bütün duyarları sürece katmak, bireyin etkili öğrenmesi açısından önemlidir. Bu gereklilik, çağdaş öğrenme kuramlarından olan nörofizyolojik kuramın verilerince de desteklenmektedir. Buna göre, öğrenmede görme-işitme başat rol oynasa da, tümleşik algı ve etkili öğrenmede bu iki duyunun tek başına yeterli olmadığı söylenebilir. Etkili öğrenme ve algı, bütün duyarların birlikteliğine dayalıdır. Dolayısıyla, Guterman'ın [8] dediği gibi, "eğer beş duyuya sahip olduğunuzu düşünüyorsanız, bir daha düşünün". Öğrenmede bütün duyarlar adeta tek bir duyu gibi işlev görmektedir. Bu bakımdan, etkili bir YDÖ için, bütün duyarları hesaba katan çok duyulu (multisensory) öğretim stratejileri ve buna yönelik düzenlenmiş ortamlar kritik öneme sahiptir. Nitekim Caine and Caine [9], eğitimde başarıyı, "tüm duyarların kullanımına" bağlamaktadırlar.

Çok duyulu YDÖ, çok yönlü ve tümleşik gelişimi öngördüğünden, Bilişselcilik, Yapılandırmacılık, ÇZK ve Nörofizyolojik kuram ve yaklaşımlarla paralellik arz eden bir stratejidir. Bunlardan nörofizyolojik kuram, öğrenmeyi, biyolojik işleyiş ve beyin fonksiyonları ile açıklamaya çalışmaktadır. Buna göre, öğrenmede en etkili organ beyindir. Nörofizyologlar, “kalıtım ve çevrenin etkisiyle” [9] “herkesin farklı öğrenme biçimi (stili), hızı ve ritmi olduğunu savunmaktadır” [10]. Konuyla ilişkilendirecek olursa, bunun anlamı, YDÖ’nde bütün bireylerin öğrenmede görsel-işitsel olmadıkları, bazılarının farkı duyuları farklı oranlarda kullanarak öğrenmekte olduğudur. Bu durumda YDÖ’nde görsel-işitsel duylara ağırlık verilmesi, öğrenmede diğer duylara bağlı olarak öğrenen farklı stillerdeki öğrencilerin göz ardı edilmesi anlamına gelir. Bireylerin çoğunun görsel olması, görsel-işitsel öğretimin tercih edilmesini haklı çıkarmaz. Çünkü eğitimde her birey değerlidir ve hiçbiri feda edilemez. Dolayısıyla, YDÖ’nde geleneksel stratejilerin yanı sıra, yeni stratejilerin değerlendirilmesi gerekir.

Bu konuda, doğal öğrenme mekanizmasına benzer şekilde, farklı zekâ alanları ve öğrenme stiline sahip bireylere uyarıcı/mesaj iletme iddiasındaki çok duyulu öğretim stratejileri, önemli katkılar getirebilir. Çok duyulu stratejilerin avantajı, farklı öğrenme gereksinimlerini daha fazla karşılama ile sınırlı değildir. Bu stratejiye göre düzenlenen ortamlar, zengin öğretimsel yaşantılar sunarak öğrenenlerin bütün yönlerden gelişimine de önemli katkı sağlayabilir. Çok kanallı bu strateji, beynin bütün kısımlarını uyaracağından, beyinle örtüşen bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

1.1. Amaç

Bu çalışmanın amacı, yabancı dil öğretiminde, geleneksel öğretim stratejilerine alternatif olarak, çok duyulu öğretim stratejisi kullanımının önemini ortaya koymaktır. Ayrıca, yabancı dil öğretimde çoklu ortamların özellikleri ve bununla ilgili öğretmen rollerinin ortaya konulması da araştırmanın amaçları arasında yer almaktadır.

2. Yöntem

Yabancı dil öğretiminde geleneksel ve çok duyulu öğretim stratejisine yönelik yazılı kaynakları taramaya dayalı olan bu araştırma derleme niteliğindedir. Derleme, bilimsel dergilerde yayınlanmış olan temel kaynakların bir sentezidir [39]. Çalışmada veriler, yabancı dil öğretimde geleneksel ve çok duyulu öğretim stratejilerine yönelik kaynaklar taranarak elde edilmiştir. Toplanan veriler sistematik şekilde düzenlenerek, değerlendirilmiş ve bunlara dayalı öneriler sunulmuştur. Verilerin değerlendirilmesi, yabancı dil öğretimde geleneksel ve çok duyulu öğretim stratejilerinin karşılaştırılması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma, bu şekilde nitel bir yaklaşım arz etmektedir.

3. Yabancı dil öğretiminde çok duyulu öğrenme ortamlarının önemi

Günümüzde eğitimin temel amacı, bireyi tümel olarak bütün yönlerden optimum düzeyde geliştirmektir. Bunun için, öğretim programlarının “farklı öğrenme ihtiyaçlarını referans alması ve bireylere potansiyellerini geliştirme olanağı sunacak şekilde düzenlenmesi beklenmektedir” [11]. Bireyin bütünsel gelişimini ön gören bu yaklaşımı Covey [12], “bütün insan paradigması” olarak ifade etmektedir. Nitekim Suhokmlinski’ye göre, öğrenme sürecinde “bireyin bütün olarak ve çok yönlü eğitimi söz konusu değilse, öğrenme teknikleri ve eğitim teorisi bilgileri birer safsatadır” [13].

YDÖ’nde bireyin optimum gelişimi için çok duyulu öğrenme ortamları büyük öneme sahiptir. Bu ortamlar, çoklu uyarıcılar ile beş duyuyu işe koşarak, birey potansiyelini daha fazla harekete geçirmektedir. Çok duyuya hitap eden sunumlar, Brown tarafından “bileşen eğitimi”; Asher tarafından ise, “çok duyulu yaşantılar” olarak adlandırılmıştır [9]. Bu konuda Stephenson [14], “çok duyulu ortamların algılama, hafıza, performans, görsel hafıza ve görsel dikkat, motor beceriler üzerinde etkili olduğunu” ifade etmektedir. Çoklu ortamların YDÖ’ndeki önemini Tarcan [2], şöyle vurgulamaktadır:

“Çoklu ortamlar, duysal girdi miktarını artıracığından, dilsel yetilerin düzeyi ve kalitesi de artacaktır. Buna bağlı olarak dil öğreniminde çok önemli olan yazma ve konuşma gibi çıktıların niteliği ve niceliği de yükselecektir.”

Dil kazanımının “algı ve bellekle olan yakın ilişkisi” [15], YDÖ’nde bütün duyların bu sürece katılımını gerektiren başka bir gerekçe olarak görülebilir. Çünkü tek başına görme-işitme, nitelikli bir algı ve kalıcı bir öğrenme için yeterli değildir. Bu konudaki araştırmalar, anlamlı ve kalıcı bir öğrenme için sürece görme-işitme dışındaki diğer duyların katılımının önemli yararlar sağladığını göstermektedir. Buna bir örnek olarak, “kokusal uyarıcıların

görsel-işitsel mesajları duygularla bütünleştirerek, bu mesajların etkinliğini ve kalıcılığını yükseltmede etkili olduğu” belirtilmiştir [16,17, 18,19, 20, 21]. Aynı konuda, Warm’ın [22], yaptığı araştırma, “kokusal uyarıcılar desteğinde, görsel algıyla ilgili beyinde daha fazla sinyal üretildiği” sonucuna varılmıştır. Kokusal uyarıcıların görsel algıyı desteklemesini Köster [23] ve Finnegan [24] şu şekilde açıklamaktadırlar:

“Görsel-işitsel uyarıcıların öğrenmede dışa dönük ve nicel; kokusal uyarıcıların ise içe dönük ve nitel özelliklere sahip olması, bütüncül bir algı ve etkili bir öğrenmenin bu duyuların koordinasyonuna bağlı olduğunu göstermektedir. Görme duyusu, bireye uzaysal uyumda yardımcı olurken, koklama, bireyin bir mekânda durma süresi üzerinde etkilidir. Koku duyusunun bu nitel özelliği, tarama ve anlamlılık ile uzaysal oryantasyon sağlamada görmeye kritik destek sağlar.”

Bu örnekler sadece koku duyusu ile sınırlı değildir. Diğer duyuların da öğrenme ve algı sürecinde görsel-işitsel duyuları desteklemede önemli fonksiyonlara sahip olduğu kuşkusuzdur.

4. Çok duyulu öğretim materyalleri

YDÖ için tasarlanacak çok duyulu öğrenme ortamlarına yönelik çoklu öğretim materyallerinin hepsi önemlidir. Ancak burada bir örnek olması bakımından kokusal öğretim materyallerine odaklanılmıştır. Beş duyuya hitap eden öğretim materyallerine bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

4.1. Görsel-işitsel materyaller

Yabancı dil kitapları, resim, tablo ve fotoğraflar. Yabancı dil içerikli slâyt, CD, Video, Kasetçalar, radyo, DVD, TV programları ve reklâmları. Bulmacalar, yapbozlar ve boyama kâğıtları. Bunlardan başka, YDÖ’nde internet tabanlı sanal ortamlar günümüzde önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca internet tabanlı sanal öğrenme ortamları ve bu ortamlarda sunulan öğrenme nesnelere de, YDÖ’nde önemli görsel-işitsel kaynaklar olarak sıralanabilir. Tarcan’ın [2] sanal ortamların avantaj ve dezavantajlarını hakkındaki görüşleri şöyledir:

“Sanal ortamlar, bireysel hız ve kapasite bakımından önemli avantajlar sağlama yanında, dil öğretiminde önemli yer tutan öğretmen-öğrenci etkileşimi bakımından ise sınırlıdır.”

Görsel-işitsel materyallerden filmler ve TV reklâmları konusunda Mac Gregor [25] şunları dile getirmektedir:

“Filmler, dil ve kültür öğretiminde popüler olsa da, uzunlukları her zaman sınıf içi kullanıma elverişli değildir. TV reklâmları ise, tekrar tekrar seyredilmeye uygun kısa, güncel ve bütün mesajlar olmaları ve temsil ettikleri kültür hakkında güçlü mesajlar içermelerinden dolayı, daha iyi çözümler sunabilir.”

Aynı konuda Smith ve Rawley [26], şu noktalara dikkat çekmektedirler:

“TV reklâmları, öğrenilen dili öğrenenler için çok daha kullanılabilir bir yapıya indirger ve verimli bir ortam sağlamada etkilidirler. TV reklâmları, öğrenilen dilin kültürünü yansıttığı için öğrenciler, o dilin kültürel altyapısını da öğrenirler.”

Konuya öğrenme ortamlarının iklimi bağlamında yaklaşan Stempleski’nin [26], görüşleri şöyledir:

“ TV reklâmları, öğrencileri çoğu zaman fazla resmi olan sınıf dilinden uzaklaşmalarına ve dışarıda konuşulan doğal dile alışmalarına da yardımcı olur. Böylece, öğrenciler çoğunlukla ders kitaplarında olmayan, akılda kalır bir şekilde sunulmuş, yeni kelimelerle dolu, değişik konuşanları seslerini, aksanlarını ve ağızlarını duyma şansını elde etmiş olurlar.”

Benzer şekilde Katchen da [27], TV reklâmlarına olumlu sınıf atmosferi açısından yaklaşarak, görüşünü “TV reklâmları, çoğunlukla komik olduklarından sınıfın moral seviyesini yüksek tutar” biçiminde dile getirmektedir. “TV reklâmlarının öğrenme ortamlarında kullanılması genellikle videoya kaydedilme şeklinde gerçekleşir” [28]. Eğer bu konuda bir arşiv mevcut değilse, konu ve öğrenciye uygun reklâmların seçimi ve kaydedilmesi öğretmenin sorumluluğundadır. Görsel-işitsel öğretim materyallerinin kullanılmasında dikkat edilmesi gereken bir nokta da, bu materyallerin periyodik olarak değiştirilmesidir. Çünkü öğrenenler aksiyon ve değişikliği sever.

4.2. Dokunsal Materyaller

Bu grupta, öğretimi yapılan dilin ait olduğu kültüre ilişkin sanat eserlerinin prototipleri (dil kültürle birlikte öğrenilir), gerçek nesnelere, heykel, model ve numuneler ile yapıbozlar yer alabilir. Eğer gerekli ise, öğretmen, sınıfta bir dokunma oturumu yaparak çocuklara öğretilen kavramlarla ilgili nesnelere verip bunların elden ele dolaştırılmalarını sağlamalıdır. Madi [29], öğretmenin bu nesnelere hakkında “soru-yanıt yöntemiyle bilgilendirme” yapmasının yararlı olduğunu belirtmektedir.

4.3. Tatsal materyaller

Öğretimi yapılan olgu, nesne, kelime ve kavramlarla ilgili çeşitli tatları içeren nesnelere bu grupta sayılabilir.

4.4. Kokusal materyaller

Bu grupta, güzel kokular (aromatik parfümler, kolonya, pudra vb), koku kutusu, koku sepeti, kokulu kitap, koku etiketleri ve kokulu kırtasiye malzemeleri sayılabilir. Ayrıca kokusal mesaj, kelime ve kavram içerikli kitaplar, sinema, çizgi filmler ve TV reklamları da bu amaçla kullanılabilir. Bunlar, öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirerek algı ve hayal dünyasının sınırlarını genişletmede önemli destek sağlayabilir. Çünkü çocuklara genelde görsel ve işitsel kavramların öğretildiği bilinmektedir. Nitekim ABD’deki bazı örneklerde olduğu gibi, “kokuların özellikle işitme ve görme engelli çocukların konuşma ve okuma eğitiminde yarar sağladığı” ifade edilmektedir [30].

Kokusal materyallerin YDÖ’nde önemli bir fonksiyonu da, çeşitli kokuların stres düşürmedeki etkileridir. Yabancı dil öğreniminde, birey, başka bir kültüre ait özellikleri kazanmaya çalıştığından belirli oranda bir gerginlik yaşayabilir [31]. Nitekim dil kaygısı, Gardner’in Sosyo-Eğitimsel modelinde bir değişken olarak yer almaktadır. Bu kaygı, “özellikle ikinci dil öğrenmede performansta zayıflamaya neden olmaktadır” [32]. Yabancı dil öğretiminin yol açtığı stres ve bununla baş etme konusunda, kendisi de dil öğreticisi olan Aoyama [33] şunları belirtmektedir:

“Dil aksiyetesi konusunda Oxford dil öğrenme stratejileri kitabında, anksiyeteyi düşürmek için önerilen stratejiler arasında derin nefes alma, meditasyon, müzik ve kahkaha kullanımı yer almaktadır. Dil öğretim stratejilerinde öğrencilerin rahatlatılması en önemli noktadır. Bunun için müzik, rahat sandalyeler, dekoratif bitki ve diğer objeler kullanılabilir. Burada anti stres olarak yasemin, gül, vanilya ve lavanta kokularının kullanımı da düşünülebilir. Ancak bazı insanların bir kısım kokulara baş ağrısı, nefes darlığı, sersemlik ve deride kızarıklık gibi semptomlarla duyarlılık gösterdi göz ardı edilmemelidir.”

Aoyama’nın [33] kokusal materyallerin kullanımında olası sakıncalara dikkat çekmesi, öğretmenin kullanılacak kokuların seçiminde birey ve kültürel özelliklere dikkat etmesini gerektirir [34]. Ayrıca bu konuların sağlık açısından da doğru seçilmesi ve doğru kullanılması da önemlidir. Kokuların öğrenme ortamında kullanılma şekli konusunda net ölçütler olmamakla birlikte, genelde direkt cilde temas etmeyecek şekilde ve “fark edilebilirlik düzeyde” ortama verilmesi önerilmektedir [35]. Bu konuda Aydın’ın [36] ilköğretim öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, kokusal uyarıcıların İngilizce dersinde öğrencilerin akademik başarıları ve öğrenilenlerin kalıcılığını olumlu etkilediği belirlenmiştir.

5. Çok duyulu materyal sunumunda öğretmen rolleri

Çok duyulu ortamlar için çoklu materyal sağlamada öğretmen, işe kendisinin ve öğrencilerin ilgi ve yetenek yelpazeleri ile öğrenme stili ve zekâ alanlarını belirlemekle başlamalıdır. Bu konudaki bilgiler, “öğretmene, öğrencileri için en uygun öğrenme stratejileri geliştirme ve materyal sağlamada yardımcı olur” [37]. Öğretmen ayrıca, öğrenme teorileri, öğrenme stratejileri, yöntem ve teknikleri ile öğretim ortamları hakkında bilgi sahibi olmalı ve bu konudaki bilimsel verileri sınıfına yansıtabilmelidir. Öğretmen, çok duyulu sunumda konu, birey özellikleri ile okul ve çevrenin kültürel özelliklerini de dikkate almalıdır. Öğretmen, kullanılması sağlık ve kültürel açıdan riskli olabilecek tatsal ve kokusal materyalleri kullanırken yasal ve sağlık kurallarına özen göstermelidir.

Çoklu materyal sunumunda öğretmenin belki de en önemli görevi, bu materyalleri konu ile iyi ilişkilendirmesidir. Ayrıca çoklu materyaller birbirine engel olmayacak ve birbirini tamamlayacak şekilde, “bütüncül olarak ve mantıklı bütünlükler oluşturacak şekilde birlikte sunulmalıdır” [2]. Öğretmen, her konu ve durumda bütün materyallerin

birlikte verilmesinin uygun ve gerekli olmayabileceğini bilmelidir. Ergin [38] bu konuya şu şekilde açıklık getirmektedir:

“Öğretmen, öğrencinin çok sayıdaki duyu organını işe koşmaya çalışırken, değişik duyu organlarını etkileyen uyaranları aynı şiddette vermemeye özen göstermelidir. Çok duyu organını işe koşmak için gereksiz çabalara da yer verilmemelidir. Örneğin elma sözcüğünün karşılığı olan “apple” sözcüğünü öğretmeyi amaçlayan İngilizce öğretmeninin elma resmini ya da elmanın kendisini gösterdikten sonra, salt daha çok duyu organını işe koşabilmek için bir de elmaya öğrencilerin dokunmasını istemesi ya da elmayı tattırmasının hiçbir anlam ve yararı olmayacağı gibi dersin gidişini olumsuz yönde etkileyeceği açıktır.”

Çok duyulu ortamlarının düzenlenmesinde öğretmenin bir diğer görevi de, ortamın fiziki, sosyal ve psikolojik düzenlenmesini öğrenene göre yapmaktır. Bu yapılırken öğrenenin yaş, gelişim ve psikolojik özellikleri göz önüne alınarak, öğrenme ortamını özellikle küçük yaşlardaki öğrenenler için ev ortamına benzer şekilde düzenlenmek yarar sağlayabilir.

Bu konuda dikkat edilmesi gereken bir nokta da, doğal çevreden büyük oranda soyutlanmış olan okul ortamında öğretmenlerin beş duyuya hitap eden öğretim materyallerine ulaşmasının kolay olmadığıdır. Ayrıca salt sınav başarısına odaklı bir eğitim sisteminde, öğretmenin öğrencileri bütün yönlerden geliştirme çabaları (başta veliler olarak) dirençle karşılanabilir. Öğretmeler buna hazırlıklı olmalı ve çoklu materyallerinin sağlanmasında mevcut sınırları zorlayarak çevrenin bütün olanaklarından yararlanmanın yollarını aramalıdır.

6. Sonuç

Türkiye’de YDÖ’nin uzun bir geçmişi olmasına rağmen, gelinen noktanın tatmin edici olduğu söylenemez. Bunun birçok nedeni vardır. Bunlardan birisi de, sadece görsel-işitsel duylara odaklanan geleneksel öğretim stratejileridir. Büyük oranda Davranışçı yaklaşıma dayalı olan bu stratejilerin ürünü olarak da görülebilecek olan söz konusu başarısızlığın Türkiye’ye maliyeti çok yüksektir. İlköğretim dördüncü sınıftan yükseköğretime kadar süren YDÖ’nde ulaşılan düzey, mevcut görsel-işitsel stratejilerin sorgulanması için yeterlidir. Dolayısıyla çağdaş öğrenme yaklaşımları doğrultusunda, yeni stratejilerin denenmesi yarar sağlayabilir. Bunlardan birisi olan çok duyulu öğretim stratejisi, çözüm yolunda bir alternatif olarak değerlendirilebilir. YDÖ’nde tıpkı doğal öğrenme mekanizmasında olduğu gibi bütün duyları işe koşan bu strateji, öğrenilen dili yaşamla bütünleştirmeye olanak sağlar. Ayrıca bu strateji ÇZK, Öğrenme Stili ve Yapılandırmacılık gibi öğrenci farklılıklarına duyarlı ve çok yönlü öğrenmeyi ön plana çıkaran çağdaş kuramlara da uygun görünmektedir. Dolayısıyla daha etkili bir YDÖ için çok duyulu öğretim stratejisi, mevcut stratejileri tamamlayıcı olarak değerlendirilebilir.

7. Öneriler

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Yabancı dil öğretiminin başarısızlığının nedenlerini bilimsel olarak araştırarak çalışmalarını teşvik etmelidir.

MEB, üniversitelerle işbirliğine giderek, mevcut yabancı dil öğretmenlerini eğitimdeki çağdaş gelişmeler konusunda bilgilendirecek etkinlikler düzenlemelidir. Bu konuda AB eğitim projelerinden daha fazla yararlanmanın yolları aranmalıdır.

Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları, yeni öğretmenleri çağdaş öğretim stratejileri konusunda daha donanımlı yetiştirmenin yollarını aramalı ve öğretim programlarını çağdaş gelişmelere paralel olarak güncellemelidir.

Kaynaklar

- [1] G. Baran, P. Halıcı, Çocuklarda Yabancı Dil Eğitimi. Eğitim Araştırmaları. Ankara: Anı Yayıncılık. 2006: 44-52.
- [2] A. Tarcan, Yabancı Dil Öğretim İlkeleri. Ankara: Nobel Yayınları, 2004.
- [3] Ö. Demirel, Yabancı Dil Öğretimi-İlkeler, Yöntemler, Teknikler. Ankara: Usem Yayınları, 1990.
- [4] Megahafıza. (Mart 2005). <<http://www.megahafiza.com.tr>>
- [5] D. Howes, Nose-wise: olfactory metaphors in mind. In B. Schaal (Ed.), Olfaction, Taste and Cognition. (Mayıs 2005). Cambridge University Press. 2002. <<http://site.ebrary.com/lib/firat>>

- [6] C. Holden, An Eye for Nose. Science. (Ocak 2005). 18. July 2004. <<http://proquest.umi.com>>
- [7] B. Akpınar, Öğrenme Stili ve Stil Odaklı Öğretim. Yaşadıkça Eğitim. İstanbul: KültürYayınları. 2004b: 31-37.
- [8] U. Gutenman, Do You Smell What I Hear? The Chronicle of Higher Education. 2001: 1-17.
- [9] R.N. Caine, & G. Caine, Beyin Temelli Öğrenme (Çev: G. Ülgen). Ankara: Nobel Yayınları, 2002.
- [10] H. Bacanlı, Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayınları, 2003.
- [11] Y. Özden, Eğitimde Dönüşüm- Eğitimde Yeni Değerler. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 1999.
- [12] S.R. Covey, 8'inci Alışkanlık, Bütünlüğe Doğru (Çev: S. Soner ve Ç. Erendağ). İstanbul: Sistem Yayıncılık, 2005.
- [13] R.A. Ercan, Eğitimde Biz ve Çocuklarımız. İstanbul MEB Yayınları, 2000.
- [14] J. Stephenson, Characterization of Multisensory Environments: Why do Teachers Use Them? Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities. 2002: 73-90.
- [15] A. Kandır, Bilişsel Gelişimde Dilin Kazanılması. E. Ömeroğlu ve A. Kandır (Ed.), Bilişsel Gelişim (p.132-149). İstanbul: Morpa Yayınları, 2005.
- [16] N.T.J. Tildesley, and at all. Positive Modulation of Mood and Cognitive Performance Following Administration of Acute Doses of Salvia Lavandula Efolia Essential Oil to Healthy Young Volunteers. Physiology & Behavior. 2005: 699-709.
- [17] T. Field, Lavender Fragrance Cleansing Gel Effects on Relaxation. International Journal of Neuroscience. 2005: 16-20.
- [18] E. Barocelli, F. Calcina, M. Chiavarini, M. Impicciatore, R. Bruni, A. Bianchi, and V. Ballabeni Antinociceptive and Gastroprotective Effects of Inhaled and Orally Administered Lavandula Hybridum Reverchon bGrossoQ Essential Oil. Life Sciences. 2004: 213-223.
- [19] I. Ceccarelli, W. R. Lariviere, P. Fiorenzani, P. Sacerdote, and A. Aloisi, M. Effects of Long-Term Exposure of Lemon Essential Oil Odor on Behavioral, Hormonal and Neuronal Parameters in Male and Female Rats. Brain Research, 2003: 78-86.
- [20] M. Moss, J. Cook, K. Wesley, and P. Duckett, Aromas of Rosemary and Lavender Essential Oils Differentially Affect Cognition and Mood in Healthy Adults. Intern J Neuroscience. 2002:15-38.
- [21] R.S. Herz, Memory Guide. Memory and Cognition. (Mayıs 2004). 27 May 1997. <<http://www.memory-key.com>>
- [22] Warm, J. S., Dember, W. N., and Parasuraman, R. Effects of Olfactory Stimulation on Performance and Stress in A Visual Sustained Attention Task. J. Soc. Cosmet. Chem. (Şubat 2004). Febr. 1991. <<http://alumni.media.mit.edu>>
- [23] E.P. Köster, The Specific Characteristics of the Sense of Smell. In B. Schaal (Ed.), Olfaction, Taste and Cognition. April 2002. <<http://site.ebrary.com/lib/firat>>
- [24] R. Finnegan, Sensing the odour. Communicating. (Nisan 2004). 23 April 2002. <<http://site.ebrary.com/lib/firat>>
- [25] L. Mac Gregor, Using TV Commercials to Teach Language and Culture.(Mart 2003). 1999. <<http://asianbridges.com>>
- [26] A. Smith, and L. A. Rawley, Using TV Commercials to Teach Listening and Critical Thinking. Imagination in Language Learning and Teaching. (Mart 2003). Sept. 1997. <<http://www.njcu.edu>>
- [27] J. E. Katchen, Using TV commercials. ETA Newsletter. (Nisan 2003). May 2001. <http://mx.nthu.edu.tw>.
- [28] B. Akpınar, Konuşulan Otantik Bir Dil Kaynağı Olarak Televizyon Reklamlarının Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılması. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. Ankara: Pegem A Yayıncılık. 2004c: 98-211.
- [29] B. Madi, Öğrenme Beyinde Nasıl Oluşur. İstanbul: Morpa Yayınları, 2006.
- [30] R. Sprinkle, The Power of Aroma and Olfactory Experience in the Classroom. Journal of Teaching English in the Two-Year College. 1999: 93-98.
- [31] B. Acat, ve S. Demiral, Türkiye'de Yabancı Dil Öğreniminde Motivasyon Kaynakları ve Sorunları. Eğitim Yönetimi. Ankara: Pegem A Yayıncılık. 2002: 312-329.
- [32] Z. Dörnyei, Individual Differences and Instructed Language Learning. 2002. The motivational basis of language learning tasks. In P. Robinson (Ed.), 26 May 2004. <<http://site.ebrary.com/lib/firat>>
- [33] S.A. Aoyama, The Role of The Sense Of Smell in Language Learning. (Nisan 2004). <<http://leahi.kcc.hawaii.edu>>
- [34] B. Akpınar, Aromanın Öğrenme Sürecindeki Rol ve Etkileri: Kokusal Öğrenme. Eğitim Araştırmaları. Ankara: Anı Yayıncılık. 2005a: 25-35.
- [35] Aromatherapy. What is Aromatherapy? (Mart 2004). <<http://www.aromatherapy.com>>
- [36] K. Aydın, İlköğretim Birinci Kademe IV: Sınıf Öğrencilerinin İngilizce Dersindeki Öğrenmeleri Üzerine Aromanın Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2006.

- [37] A. Saban, Öğrenme-Öğretme Süreci Yeni Teori ve Yaklaşımlar. Ankara: Nobel Yayınları, 2004.
[38] A. Ergin, Öğretim Teknolojisi İletişim. Ankara: AnıYayıncılık, 1998.
[39] T. Koray, Derleme Yazısı Nedir? (Nisan 2009). <<http://jfas.ege.edu.tr/derleme.html>>